

MARI VAREJ

**Leto kad
je nestala
Sara Leroj**

Prevela sa francuskog
Vesna Cakeljić

■ Laguna ■

Naslov originala

Marie Vareille

DÉSENCHANTÉES

Copyright © Charleston, une marque des Éditions Leduc,
2022

Published by arrangement with Lester Literary Agency
& Associates

First published in the French language by the Proprietor.

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Svim svojim prijateljicama, za njihovo prisustvo i podršku
tolike godine, a posebno:
Dijani, koja mi je obasjavala detinjstvo
svojom izuzetnom fantazijom, bujnom maštom
i razornim humorom;
Polini, koja me zove svakoga utorka,
šalje najljepše rođendanske imejlove
i uvek je besprekorno pouzdana.*

„Onaj koji ti više nije prijatelj nikada to nije ni bio.“

Aristotel

„Nikada ne znaš koliko si jak,
sve dok biti jak ne postane tvoj jedini izbor.“

Bob Marli

SARA

LjUDI KOJI TI OBJAŠNJAVAJU DA PRE NEGO ŠTO UMREŠ vidiš kako ti promiču sećanja očigledno nikada nisu umirali. Jedino što vidim kako promiče jesu lažni plafon od plute, blede neonke i siluete u istim bluzama koje me punom brzinom guraju ka liftu, vrišteći neke reči koje ne razumem. Uspomena više nemam. Ne pretresamo prošlost kada više nemamo budućnosti. Veruj mi, volela bih da mi promiču, makar samo zato da dobijem još malo vremena sa tobom. Volela bih da ponovo gledam svoje detinjstvo na ekranu, u sepiji, možda sa skokovima i pucketanjem kao da je film mog života snimljen 1930. godine. To bi se zvalo „Sarina sećanja, priča o laži“. Donesite kokice, ugasite svetla.

Ali ne. Ništa od toga. Mozak na pauzi. Užasan strah. Nijedna slika da iskrсне. Samo ovo je važno: sada. Sadašnji trenutak. Prvi put u životu zaista shvatam taj pojam. Razmatram ga sa čuđenjem dok mi između prstiju curi, svake sekunde, zrnce peska, kap slane vode. Delić okeana, dragocen, neuhvatljiv. Nekoliko minuta budućnosti, to je sve što mi je ostalo. A ti nikada nećeš saznati istinu. Moju istinu.

Ušla u lift.

Postaću sitna vest. Valjda je to bila moja sudbina. Pričaće se o meni na večerama, između sira i deserta. „Sećaš li se Sare?“ Biću drhtaj niz

kičmu mojih poznanika. Loša uspomena. Neprijatan i čvrst dokaz da se to ne dešava samo drugima.

Izašla iz lifta. Povraćam na ružičastu bluzu.

Nikada nisam doživela strah, onaj pravi, pre ovog trenutka.

One. Two. Three. Moje telo, grubo bačeno na operacioni sto. Vreća prljavog rublja. Već leš.

Nikada nisam doživela bol, onaj pravi, pre ovog trenutka.

Dokrajčite me. Da već jednom završimo s tim. Biti mrtva ne može biti gore od ovoga.

Glasovi se mešaju, daleki. U kičmi, osećaj ledenog metala. Čujem galebove, razbijanje talasa. Na mojoj koži vlaga i so.

Poslednje zrnce peska kotrlja se među mojim prstima. Poslednja misao za tebe.

The end.

Više bih volela da sam umrla na svom maternjem jeziku.

SUOČAVANJE:
RAŠČARANE

Radni dokument
Slučaj Sare Leroj – 1992. godina

Svaka od nas ima svoj deo odgovornosti u onome što se dogodilo Sari Leroj. I sama sam u tome sudelovala, iako mi je trebalo dvadeset godina da shvatim i prihvatim ulogu koju sam odigrala u ovoj priči. Neću vam otkriti svoj identitet, to nije svrha mog postupka i, u svakom slučaju, ne želim da ljudi pomisle kako otkrivam istinu da bih se oprala, da bih svalila krivicu na druge ili čak samo da bih se istakla. Čini mi se da istina negde mora da bude zapisana. Za nas, za Saru, a možda i za vas. Da bismo konačno, u nedostatku ikakvog oprostaja, uspele da živimo s onim što smo uradile.

Iako će verovatno svi misliti drugačije, tada smo imale morala. Ne onu vrstu morala koja bi nas sprečila da lažemo policiju, svoje porodice, pa čak i sebe, već vrstu morala koji sebi izmislimo kad imamo petnaest godina i još se nismo pomirili s potpunim odsustvom pravde na ovom svetu. U ime tog morala pišem vam danas, dakle, dvadeset godina posle tih događaja.

Fotografija priložena uz ove stranice načinjena je nekoliko dana pre nestanka Sare Lerroj. Sleva nadesno možete videti Anželik, koja, sâm bog zna, nije imala u sebi ništa anđeosko, Morgan, koju bismo danas ocenili kao „visoki potencijal“, Žasmin, iz milosrđa preimenovanu u novinama i policijskom izveštaju u „ćerku spremačice“, i Saru Lerroj. Osim ako niste proveli poslednjih dvadeset godina hibernirajući u igluu na Grenlandu, očigledno nema potrebe predstavljati Saru Lerroj.

Znam da biste voleli da znate ko sam, ali to zapravo nema nikakvog značaja. Mi smo jedno, mi smo „rašćarane“. Kao što i u gramatici i u životu muški rod prevladava nad ženskim, tako je i u našoj priči „mi“ uvek istiskivalo „ja“, i zato sebi dozvoljavam da o svima pišem u naše ime.

Niko ne može očekivati da se bilo ko danas s apsolutnom pouzdanošću seti šta se dogodilo onog leta kada je Sara Lerroj nestala. Što se mene tiče, prošle nedelje sam iznela sa tavana gomilu klerfonten sveski sa spiralom koje sam koristila za pisanje dnevnika, što je bila vežba koju sam upražnjavala svakodnevno, ili gotovo svakodnevno, još od šestog razreda pa do kraja studija.* Ponovo sam pročitala sve u vezi s periodom koji se tiče nas.

Ali počnimo od početka.

* U francuskom školskom sistemu brojevi razreda se razlikuju od naših. Nakon nižeg nivoa osnovne škole, 5 godina, sledi viši nivo, 4 godine, to jest kolež (*collège*). Tako je uzrast od 11 godina šesti razred (naš peti), 12 peti (naš šesti), 13 četvrti (naš sedmi), 14 treći (naš osmi), posle kojeg se polaže mala matura (*brevet*). Sledi gimnazija ili srednja škola, gde postoje drugi, prvi i završni razred, posle kojeg se polaže matura (*baccalauréat* ili *bac*). (Prim. prev.)

Sara Leroj nije upoznala Anželik u drugom B odeljenju kolež-gimnazije „Viktor Igo“. Nisu se prirodno zamrzele na prvi pogled zato što „nisu imale ništa zajedničko“, kako se u medijima tvrdilo kada je Anželik bila privedena. Anželik i Sara su se upoznale na groblju kada su imale sedam ili osam godina. I bez sumnje se nikada ne bi zbližile da se ovaj prvi susret dogodio u drugačijim okolnostima. Istina je da nisu imale ništa zajedničko. Pod ovim podrazumevam da je Sara bila buržujaska kći, dok su Anželikini roditelji bili do grla u dugovima. Međutim, groblja su neutralni tereni koji rađaju saosećanje, zbog čega su mogle da se upoznaju bez predrasuda. Za razliku od Anželik, Sara je tog dana imala dobar razlog da bude na groblju Buvila na Moru:* tamo je bila sahrana njene majke. Anželik je pak bila tamo jer je, citiram, „mnogo volela groblja“. Lično bih ovaj hobi smatrala prilično uznemirujućim, ali Sara nije zbog toga negodovala.

Sara je bila u onoj fazi tugovanja koja se naziva poricanje. Svakog jutra se budila s uverenjem da je sanjala ružan san, iznenađena što ju je probudila oštra zvonjava budilnika, a ne tople ruke njene majke. Njen otac Bernar Leroj morao je da je odvuče usred nervnog sloma na pogrebnu misu. Jecala je toliko glasno da niste mogli čuti sveštenika. Njena baka je na koncu odlučila da je izvede iz crkve, i Sara je odjurila. Koraci su je spontano odveli na groblje. Ako nikada

* *Bouville-sur-Mer* je fiktivni grad; radnja se dešava na hridinama Opalne obale (*Côte d'Opale*), na severozapadu francuske obale, koja se proteže nekih 120 km od severa ka jugu, od Dankerka preko Kalea do Berka, a u čijem središtu se nalazi grad sličnog naziva, *Boulogne-sur-Mer* (Bulonj na Moru). (Prim. prev.)

niste bili u Buvilu na Moru, znajte da ovo groblje još postoji. Nalazi se na vrhu visoke bele litice koja se strmo spušta u Lamanš, nedaleko od rta Grine. Za sunčanih dana pogled odatle puca sve do Engleske.*

Sedeći prekrštenih nogu na nadgrobnom spomeniku, pored mauzoleja obraslog mahovinom, Anželik je nosila žutu kabanicu koja joj je bila prevelika. Prvo što je Sara osetila prema njoj bio je nalet žestoke ljubomore, poput udarca pesnicom u stomak, na pomisao da je Anželikina majka sigurno doviknula ćerki da se toplo obuče pre nego što izađe. Neki su još uvek imali majku punu ljubavi koja se brinula da ne dobiju upalu pluća. Ne i Sara. Život je bio previše nepravedan. Međutim, Sara će ubrzo saznati da Anželikini roditelji nisu od onih koji bi brinuli o tako beznačajnim stvarima kao što je upala pluća. Ali u tom trenutku, ta kabanica za odrasle bila je u njenim očima simbol ogromne ljubavi koja je njoj upravo bila grubo oteta. Njene suze su se udvostručile. U besu je bacila kamenčić u pravcu te neznanke koja nije ni znala koliko je srećna. Anželik se okrenula. Dugo je ispitivački gledala Saru dok je ova jecala. Potom je ustala s nadgrobne ploče, zagrlila ju je i snažno je privila na grudi. Mirisala je na more i toplu čokoladu. Sara je osetila kako joj se disanje smiruje. Dugo je ostala u zagrljaju ove devojčice koja joj je bila potpuno nepoznata, a ipak je bila prva koja joj je pružila privid utehe.

„Ko ti je umro?“, upitala je Anželik, prelazeći pogledom preko crne haljine i hulahopki svoje sagovornice.

„Mama“, prošaputala je Sara.

* *Cap Gris-Nez* (rt Sivi nos), rt na Opalnoj obali. Strme obale tog rta su najbliža tačka Francuske Velikoj Britaniji. (Prim. prev.)

„Uh, žao mi je.“

Zavladala je tišina, a onda je Sara promucala između dva jecaja:

„Znaš li ko je prva žena koja je preplivala Lamanš?“

Anželik je odmahнула glavom. Nije videla nikakvu vezu.

„Gertruda Karolina Ederle, 1926. Amerikanka. Krenula je sa rta Grine i stigla u Dover za četrnaest sati i trideset jedan minut. Oborila je tadašnji svetski rekord za muškarce za jedan sat i pedeset devet minuta. Mama mi je to ispričala. Znala je toliko zanimljivih stvari.“

Iako je ova informacija nije posebno oduševila, Anželik je klimnula glavom, impresionirana tim razmetanjem obrazovanjem, nepotrebnim koliko i čudnim s obzirom na okolnosti. Zatim je uhvatila Saru za ruku i veoma ozbiljno je pogledala.

„Žao mi je, život je zaista okrutan, posebno za devojke. Jedino rešenje je solidarnost, Fani mi je to rekla.“

„Ko je Fani?“

„Moja starija sestra.“

Sara nije imala pojma šta znači reč „solidarnost“, ali zvučala je kao niz muzičkih nota, skala puna nade koja joj je bila potrebna u tim teškim trenucima, pa je predložila Anželik:

„Možeš li poći sa mnom na sahranu?“

„Da, naravno!“, uzviknula je, kao da je upravo pozvana na sladoled.

Anželik je bila oduševljena ovom prilikom da možda vidi pravog mrtvaca uživo. I tako su obe otišle da se postave pored sveže iskopane rake, spremne za polaganje kovčega. Čekale su u tišini. Anželik je

s vremena na vreme brisala Sari suze korišćenom papirnom maramicom koju je našla na dnu džepa kabanice. Tada su počela da zvone zvona i tužna povorka članova porodice, sa kovčegom na čelu, ušla je na groblje poput jata turobnih gavranova.

„Strašno je tužno, pozajmiću ti svoj vokmen“, prošaputala je Anželik, „maznula sam ga od sestre.“

Ne čekajući Sarin odgovor, stavila je slušalice na uši svoje nove prijateljice i pojačala zvuk do maksimuma.

I tako je sve počelo: Anželik, skockana u kabanicu žutu kao sunce koja joj je sezala do gležnjeva, držala je za ruku Saru, zanemelu od tuge, sve uz *Sensualité* od Aksel Red u muzičkoj pozadini.

DANAS, FANI

GRČEVITO STEŽUĆI TELEFON, Fani je stoti put ponovo pročitala SMS koji je upravo primila.

Nepoznat broj. 9.43 h.

Mama je umrla juče.

Sahrana utorak u 10 h.

Fani godinama nije govorila sa svojom sestrom, ali je znala da je poruka mogla doći samo od Anželik. Polako je podigla glavu. Kroz stakleni zid svoje kancelarije videla je kolege kako se vrzmaju u jutarnjem žaru. *Mama je umrla.* Kada ju je poslednji put videla? Za Oskarov treći rođendan, pre više od devet meseci. Mari-Kler beše ponudila da uzme unuka na nedelju dana predstojećeg leta, a Fani umalo nije prasnula u smeh. Onda, kada je shvatila da je predlog ozbiljan, pristojno ga je odbila. Više nije znala na koji se izgovor pozvala. Posvađale su se i nisu se javljale jedna drugoj. Ruke su joj se tresle. *Mama je umrla.* Htela je da pita šta treba da radi. Da razgovara s nekim, možda? Ne. Ne meša se posao i

privatni život. Koleginice joj nisu bile i prijateljice. Još manje od kada je unapređena u zamenicu glavne urednice časopisa i očekivalo se da postane buduća direktorka onlajn izdanja.

Trebala joj je kafa. Pažljivo je spustila telefon na svoj besprekorno sređen radni sto, kao vreo predmet koji bi svakog trenutka mogao da eksplodira. Prešla je *open space* sa čudnim utiskom da ide napred u usporenom snimku u akvarijumu uz zvuk škljocanja tastatura.

„Karabos* će preuzeti onlajn, sigurno, i otpustiće pola tima.“

Rečenica je do nje doprla vrlo jasno, pogodivši je kao bumerang pravo u lice. Rasprava pored aparata za kafu kao i svaka druga, čija je ona očigledno bila tema. Umrla joj je majka, a kolege su je zvale „Karabos“. Hvala, takođe, prijatan dan.

Razgovor između Natali i Žane prekinuo se, naravno, istog časa kada su primetile njeno prisustvo. Fani je nehajno pritisnula dugme „espresso bez šećera“ i sačekala da se plastična čaša napuni. Lagan i prilično prijatan miris panike i kafe zapahnuo je atmosferu. Vratila se u svoju kancelariju i zatvorila vrata ne uputivši im ni reči – nije luda da gubi vreme na tu vrstu tračeva. A onda, umrla joj je majka, što je, objektivno, ipak bilo ozbiljnije od toga što su je dve ljubomorne koleginice nazivale vešticom.

Nekoliko minuta kasnije ipak je otišla u toalet i pogledala se u ogledalo. Nije se bila ugojila. Godinama je održavala svoj indeks mase ispod 19. Da li je Karabos bila debela? Verovatno nije, ali mora da je bila ružna. Sve veštice su bile ružne. Pogledala je svoja leđa, ravna, obične oči boje lešnika, ali uvećane preciznom i delikatnom šminkom, glatku kožu,

* Ime *Carabosse* se često pripisuje zloj vili kumi u bajci „Uspavana lepotica“, kojoj nikada nije dato pravo ime ni u „Uspavanoj lepotici u šumi“ Šarla Peroa, ni u „Trnoružici“ braće Grim. Tako je nazvana u čuvenom baletu Čajkovskog. (Prim. prev.)

ljubičastu haljinu tako dobro skrojenu. Ništa u odrazu ogledala zbog čega bi se direktno ili indirektno moglo pomisliti na vešticu. Uvreda se nije mogla odnositi na njen fizički izgled. Napadale su, hvala bogu, njenu ličnost. Slegnula je ramenima. Doduše, Fani nije bila ni nežna ni posebno dobroćudna, uglavnom zbog nedostatka vremena, ali da je zbog toga nazivaju vešticom... Ambiciozna, rigorozna, profesionalna, bili bi prikladniji izrazi.

Vratila se u kancelariju i taman kada je prionula na posao, zazvonio joj je telefon, koji se nije usuđivala ni da dodirne otkako je pročitala poruku. Fani je odgovorila. Hitan poziv da dođe u kolež svoje pastorka Lilu. Fani je pokušala da sazna šta se dešava, pitala je da li je moguće odložiti sastanak za sledeću nedelju, ali se savetnica* pozivala na hitan slučaj.

„Dozvolite mi da se malo organizujem“, uzdahnula je Fani.

Ispila je kafu u jednom gutljaju i obavestila pomoćnicu (Odri? Amber? nikako nije uspevala da se seti) o promenama koje treba da unese u njen raspored. Četvrt sata kasnije išla je ka metrou. *Mama je umrla*. Kasnije će razmišljati o onom SMS-u. Odgovoriće večeras, pitaće Estebana. Esteban je uvek davao dobre savete. U međuvremenu, treba potisnuti taj događaj i ovladati ovim očigledno usranim danom. Zatvorila je oči, udahnula i zamislila sebe kako prolazi rukom punom ljubavi kroz Oskarovu kosu. Kada je bila zabrinuta, kada bi osetila da joj se disanje ubrzava, samo je trebalo da zamisli sebe kako grli svog dečaćića, udišući njegov miris sapuna za bebe i osećajući njegov topli, sasvim meki obraz. Primetila je kako je napetost napušta. Nipošto ne sme opet početi da razmišlja o Anželik. Nije bilo vreme za paniku.

* *Conseillère principale d'éducation* (CPE), glavna savetnica za obrazovanje, zadužena je za brigu o đacima, saradnju sa roditeljima, evidenciju izostanaka. (Prim. prev.)